

Centrum Ochrony Mokradel

Sprawozdanie merytoryczne z działalności w 2022 roku

1. PODSTAWOWA DZIAŁALNOŚĆ STATUTOWA

Działania zmierzające do ograniczenia wydobycia torfu w Polsce

Przez ostatni rok **wspieraliśmy lokalnych działaczy w walce z kopalnią torfu w gminach Czyże i Narew**. W naszych mediach społecznościowych publikujemy informacje o ich zmaganiach (więcej w rozdziale [4. Realizowane projekty](#)).

W październiku odbyliśmy **spotkanie z przedstawicielami firmy WOKAS**, podczas którego rozmawialiśmy o perspektywach wprowadzenia na rynek podłoży ogrodniczych i okryw do uprawy pieczarek nie zawierających torfu, a także możliwości wykorzystania produktów rolnictwa bagiennego (paludikultury) jako substratów do ich produkcji. Ku naszemu zaskoczeniu okazało się, że firma ta kilka lat temu miała w ofercie podłoże bez torfu oparte na substracie drzewnym, ale produkt ten miał znacznie gorsze właściwości niż podłoże torfowe i szybko został wycofany z produkcji. Obecnie firma pracuje nad nowym podłożem beztorfowym, które będzie produkowane z lokalnych surowców oraz prowadzi badania nad okrywami do produkcji pieczarek z ograniczonym udziałem torfu. Bardzo obiecującym surowcem rolnictwa bagiennego wydaje się być siano z koszenia podmokłych łąk.

Ochrona najcenniejszych mechowisk w Polsce

Biorąc pod uwagę nasiloną skalę różnego rodzaju antropogenicznych ingerencji na najcenniejszych torfowiskach, takich jak zbędne, tudzież nadmiernie, intensywne koszenie, w tym celem uzyskania dopłat rolnych lub przejmowanie pod zabudowę, **widzimy pilną potrzebę ochrony biernej najcenniejszych, najlepiej zachowanych mechowisk**. Większość mechanizmów zarządzania działaniami w ochronie przyrody (plany zadań ochronnych na obszarach Natura 2000, dopłaty rolno-środowiskowo-klimatyczne) wspiera działania czynne

(koszenie, odkrzaczanie), nie dając możliwości wskazania obszarów do ochrony biernej traktowanej tam jako priorytet.

W roku 2022 kontynuowaliśmy działania, mające na celu uświadomienie urzędnikom i praktykom konieczności objęcia ochroną bierną najcenniejszych torfowisk. Realizowaliśmy to m.in. w ramach działań Koalicji 10% (więcej w rozdziale [9. Współpraca](#)).

Działania zmierzające do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych z osuszonych torfowisk

Ponad 85% powierzchni torfowisk w Polsce została osuszona na potrzeby rolnictwa i leśnictwa, emitując rocznie ok. 34 Mt ekwiwalentu dwutlenku węgla. Aby zredukować te emisje do 2050 roku, należałoby co roku odtwarzać ok. 40 tys. ha torfowisk. W związku z tym istnieje pilna potrzeba poszukiwania rozwiązań prawnych i finansowych, aby usprawnić i zwiększyć skalę przekazywania środków na restytucję torfowisk, m.in. poprzez zaangażowanie sektora prywatnego.

Do Centrum Ochrony Mokradeł zgłosiło się kilka firm o ambitnych celach klimatycznych, zainteresowanych offsetowaniem emisji, których nie są w stanie zredukować. Dostrzegliśmy też zainteresowanie, zwłaszcza zagranicznych donorów, finansowaniem odtwarzania torfowisk w Polsce i wsparciem budowy rozwiązań systemowych, które zwiększą skalę działań. Dlatego **zajęliśmy się tworzeniem polskiego systemu certyfikacji offsetów węglowych z restytucji torfowisk**. W 2022 roku rozpoczęliśmy konsultacje z innymi organizacjami przyrodniczymi zainteresowanymi tym tematem oraz powołaliśmy i rozpoczęliśmy prace grupy roboczej, złożonej z naukowców i praktyków restytucji torfowisk.

Takie naukowo uznane i finansowo zrównoważone systemy kredytów węglowych są już stosowane w innych krajach (np. standard MoorFutures w Niemczech), ale wymagają one dostosowania do warunków lokalnych. Polski standard chcielibyśmy opracować do końca 2023 roku.

W roku 2022 **wykonaliśmy opracowanie finansowane przez WWF Polska, w ramach którego powstała mapa mokradeł w Polsce do pilnej restytucji i ochrony oraz szczegółowe wskazania dla projektów restytucji i redukcji emisji na 20 kluczowych kompleksach torfowiskowych w Polsce.**

Mapa mokradeł w Polsce do pilnej restytucji i ochrony jest próbą odpowiedzi na potrzebę objęcia ochroną i restytucją przyrodniczą mokradeł na wielką skalę, wyrażoną m.in. w unijnej Strategii ochrony bioróżnorodności do 2030 roku (EC 2020). Kluczowe cele ww. strategii to: (1) objęcie co najmniej 30% unijnych obszarów lądowych i 30% unijnych obszarów morskich ochroną prawną; (2) objęcie ochroną ścisłą co najmniej 1/3 unijnych obszarów chronionych, w tym wszystkich pozostałych w UE lasów pierwotnych i starodrzewów oraz znacznych obszarów innych, bogatych w węgiel ekosystemów, takich jak torfowiska, użytki zielone, tereny podmokłe. Objęcie znacznej części mokradeł ochroną ścisłą (w rozumieniu ochrony biernej) jest kluczowe dla osiągnięcia w Polsce wyznaczonego przez UE dolnego limitu 10% obszaru objętego ochroną ścisłą. Celem opracowania mapy jest dokonanie priorytetyzacji mokradeł, które należy w pierwszej kolejności objąć restytucją przyrodniczą i ochroną, w tym w szczególności ochroną ścisłą. Główne kryteria wyznaczenia tych mokradeł odpowiadają także na postulaty unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności, dotyczące odbudowy zdegradowanych ekosystemów. W związku ze znaczną skalą przekształcenia mokradeł w Polsce, założono, że zdecydowana większość obszarów wymaga jakiegoś zakresu restytucji w celu wzmocnienia naturalnych procesów, po której powinny być z reguły objęte ochroną. Opracowana mapa obejmuje ponad 1,7 mln ha mokradeł, co stanowi ok. 30% naturalnych i przekształconych mokradeł w Polsce i ok. 5% powierzchni Polski (z wyłączeniem Morza Bałtyckiego), z czego ponad 1 mln ha to torfowiska położone nad rzekami, a ponad 600 tys. ha to tereny zalewowe nad dużymi rzekami. Tylko około 12% wyznaczonych obszarów znajduje się w aktualnych granicach parków narodowych lub rezerwatów przyrody, czyli, w rozumieniu Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności, jest objęte ochroną ścisłą. Powstała analiza jest częścią opracowania, przygotowywanego w ramach współpracy w **Koalicji 10%** (więcej w rozdziale [9. Współpraca](#)).

Szczegółowe wskazania dla projektów restytucji i redukcji emisji w 20 kluczowych kompleksach torfowiskowych w Polsce obejmują następujące obszary: 1. Dolina Łeby, 2. Okolice jeziora Gardno, 3. Dolina Iny, 4. Dolina Noteci, 5. Rudnickie Bagno, 6. Torfowiska wokół jeziora Łuknajno, 7. Bagno Wizna, 8. Bagno Kuwasy, 9. Dolina Górnego Nurca, 10. Dolina Nurczyka, 11. Krowie Bagno, 12. Torfowisko Kamień, 13. Torfowisko Łutyny, 14. Torfowiska Uściwierskie, 15. Torfowisko w dolinie rzeki Róż, 16. Torfowisko w dolinie rzeki Ruż, 17. Bagno Pulwy, 18. Torfowisko w dolinie rzeki Prostyń, 19. Torfowisko u wylotu Doliny Chochołowskiej, 20. Dolina Bzury i Neru. Dla każdego z ww. obiektów opracowano kartę zawierającą informacje o jego aktualnym stanie, zróżnicowaniu roślinności,

użytkowaniu oraz przedstawiono potencjalne kierunki restytucji oraz koszty i korzyści wynikające z przeprowadzenia ponownego nawodnienia i restytucji przyrodniczej ww. torfowisk.

2. EDUKACJA PRZYRODNICZA I POPULARYZACJA OCHRONY PRZYRODY ORAZ DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA

Światowy Dzień Mokradeł 2022

Organizowane przez nas w 2022 roku obchody Światowego Dnia Mokradeł zostały poświęcone krajom, z których pochodzą uchodźcy, którzy znaleźli się na polsko-białoruskiej granicy. Poniżej znajduje się nasze oświadczenie dotyczące formuły obchodów Dnia Mokradeł oraz kryzysu humanitarnego na granicy.

Oświadczenie Centrum Ochrony Mokradeł

W ciągu ostatnich miesięcy na mokradłach położonych przy wschodniej granicy Polski rozegrały się dramaty tysięcy ludzi. Jedną z przyczyn, dla których osoby pochodzące z rejonu Bliskiego Wschodu i Afryki, zostały zmuszone do migracji i znalazły się na granicy naszego kraju, są zmiany w środowisku wywołane globalnym ociepleniem, niedostatkami wody, wyjałowieniem gleb. Na nie nałożyły się czynniki ekonomiczne i społeczne, konflikty i prześladowania, powodując, że ludzie zdecydowali się porzucić dom i wyruszyć w poszukiwaniu bezpieczniejszego życia. Fakt, że osoby te stały się narzędziem cynicznej walki politycznej, pogłębia jeszcze tragizm tej sytuacji.

Jeden z najpiękniejszych i najcenniejszych przyrodniczo obszarów naszego kraju stał się świadkiem cierpienia i śmierci. W lasach i na bagnach Puszczy Białowieskiej znajdowane są kolejne osoby zmarłe z wychłodzenia i głodu. Podczas przekraczania rzeki Bug giną ludzie. Rodziny są rozdzielane. Pragniemy podziękować mieszkańcom przygranicznych terenów oraz wolontariuszom, codziennie pomagającym osobom, które znalazły się w śmiertelnej pułapce.

Tegoroczne obchody Światowego Dnia Mokradeł zdecydowaliśmy się dedykować wszystkim ludziom, których na polskich i białoruskich mokradłach spotkało cierpienie, a niekiedy także śmierć. W 51. rocznicę uchwalenia Konwencji Ramsarskiej nie będziemy rozmawiać o ochronie polskich bagien. Na to jeszcze przyjdzie czas. Tegoroczne obchody będą dotyczyły w całości mokradeł Bliskiego Wschodu oraz Północnej i Środkowej Afryki, a także związanych z nimi ludzi. To stamtąd wszyscy przyszliśmy.

Konferencja odbyła się 5 lutego w formule online z udziałem prelegentów z Bliskiego Wschodu oraz Północnej i Środkowej Afryki. Spotkanie poprowadzili Wiktor Kotowski i Magda Galus. Wykłady były tłumaczone symultanicznie z języka angielskiego i francuskiego na polski. Na stronie bagna.pl znajduje się [szczegółowy harmonogram obchodów](#) oraz [materiały prasowe](#).

W rzece (bo przecież nie kanale) informacji od Centrum Ochrony Mokradeł na [YouTube](#) można obejrzeć poszczególne wystąpienia z obchodów Światowego Dnia Mokradeł, do którego napisy wolontaryjnie przygotowała członkini Stowarzyszenia Magda Jędrzejewska:

- [Film wprowadzający](#) z udziałem Kasi Hertz z Fundacji Kultura Kresu i Magdaleny Siemaszko, koordynatorki projektu “Pamiętajmy o Mokradłach”, opowiadających o sytuacji na granicy polsko-białoruskiej;
- Hans Joosten – [Mokradła w świadectwie kultur starożytnego Bliskiego Wschodu](#);
- Tamara Abdul Hadi – [Mezopotamskie mokradła Al Ahwar oraz życie ich mieszkańców, Arabów Bagiennych](#);
- Azzam Alwash – [Ponowne nawadnianie osuszonych mokradeł południowego Iraku](#);
- Salman Khairalla – [Ochrona przyrody oraz praw lokalnych społeczności, przede wszystkim do dostępu do wody, w Iraku](#);
- Kaveh Madani – [Water: Think Again](#);
- Karounga Keita – [Degradacja mokradeł a migracje ludności w rejonie Sahelu](#);
- Ifo Suspense Averti – [Cuvette Centrale – największe tropikalne torfowisko świata](#).

Informacja o wydarzeniu na Facebooku pt. [Wszyscy stamtąd przyszliśmy. Światowy Dzień Mokradeł 2022 / We all come from there. World Wetlands Day 2022](#), dotyczącym organizowanych przez nas obchodów, dotarła do **ponad 68 tysięcy odbiorców**, z których 373 osoby oznaczyły się jako te, które wezmą udział w wydarzeniu, zaś ponad tysiąc osób – jako zainteresowane wzięciem w nim udziału.

Wystawa Chrońmy Mokradła

Wystawa wróciła do Stowarzyszenia i odpoczywała na korytarzach Centrum Nauk Biologiczno-Chemicznych UW, by w 2023 roku wyruszyć w dalszą podróż.

Filmy, artykuły, wywiady i wystąpienia popularyzujące wiedzę o mokradłach

- 22 stycznia w OKO Press ukazał się [reportaż](#) *Kiedy po cichu umiera mała rzeka, jesteśmy bliżej końca świata. Reportaż o ważnych rzeczach*, w którym cytowane są wypowiedzi Wiktora Kotowskiego na temat skutków prac utrzymaniowych na rzekach;
- 27 stycznia Wiktor Kotowski przedstawił [wykład](#) online pt. *Pamiętajmy o mokradłach* na zaproszenie Muzeum Woli jako wydarzenie towarzyszące wystawie **Niech Płyną: inne rzeki Warszawy**;
- 6 lutego w Dzienniku Wschodnim ukazał się [artykuł](#) *Zasieki nad Bugiem częściowo pod wodą. Co na to Ministerstwo Obrony Narodowej?* inspirowany interwencją Stowarzyszenia w MON; w artykule cytowane są wypowiedzi Wiktora Kotowskiego;
- 7 marca Wiktor Kotowski poprowadził wykład *Bagna dla Klimatu* w ramach koalicji **Partnerstwo dla Klimatu**;
- 17 marca Magda Galus poprowadziła wykład pt. *“Torfowiska a klimat”* podczas Szkolnej Konferencji Klimatycznej we Wrocławiu ([nagranie](#) wykładu od 4:21:00);
- 4 kwietnia Beata Jewiarz przeprowadziła [wywiad](#) z Magdą Galus, Zuzią Derlacz z grupy Zakole i Julianem Popielarskim z Miasto Jest Nasze, o **ochronie prawnej dla Zakola Wawerskiego** w audycji **Popołudnie RDC**;
- w maju Michał Kryciński i Mateusz Skłodowski opracowali dla Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka [materiały edukacyjne](#) dotyczące problemu suszy w formie scenariusza lekcji oraz materiałów do dyskusji po projekcji filmu **“Raport z suchego miasta”** w reż. Simon Wood i François Verstera w ramach festiwalu **Watch Docs**;
- 9 maja Wiktor Kotowski uczestniczył w zebraniu na temat odwadniania **Bagna Wizna**, zorganizowanym przez **Podlaską Izbę Rolniczą w Białymstoku**, na którym przedstawił krótki wykład i opowiedział się za poszukiwaniem kompromisu między użytkowaniem rolniczym a ochroną przyrody torfowiska;
- 17 maja w tygodniku Polityka ukazał się [artykuł](#) Przemysława Ziemackiego pt. *Bagna strategicznego znaczenia, czyli przyroda na wojnie* powstały w konsultacji z Wiktorem Kotowskim i cytujący jego wypowiedzi;
- 19 maja Wiktor Kotowski wygłosił wykład w ramach seminarium na temat strategicznej roli mokradeł zorganizowanym przez zespół **Krytyki Politycznej**;

- **29 maja** odbyły się **obchody Dnia Wody** w Konstancinie-Jeziornie, zorganizowane przez Daniela Petryczkiewicza, w których referat w imieniu Stowarzyszenia wygłosiła Magdalena Siemaszko;
- **13 czerwca** Wiktor Kotowski i Łukasz Kozub wzięli udział w **spotkaniu na temat Bagna Wizna** zorganizowanym w siedzibie Urzędu Gminy Rutki Kossaki; [relacja TVP Białystok](#);
- **13 czerwca** w ramach inauguracji projektu **Mokradła = woda, życie, klimat**, realizowanego przez Fundację Ziemia i Ludzie na 30 uniwersytetach trzeciego wieku, Magda Galus przedstawiła działania Stowarzyszenia oraz realizowane przez nas programy w prezentacji *Chrońmy mokradła!*, Magdalena Siemaszko zaprezentowała efekty projektu **Pamiętajmy o Mokradłach!**, a 14 czerwca Wiktor Kotowski poprowadził **wycieczkę po Bagnie Całowanie**;
- **22–23 czerwca** Wiktor Kotowski poprowadził **szkolenie dla doradców rolnych** na temat ochrony i użytkowania mokradeł zorganizowane przez Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego;
- **11 lipca** Wiktor Kotowski przedstawił historię walki z osuszaniem i wydobywaniem torfu na Bagnie Całowanie w ramach seminarium pt. “Fail Forum” zorganizowane w ramach realizacji **projektu WaterLANDS**;
- **17 sierpnia** Wiktor Kotowski wystąpił na zorganizowanym przez **Koalicję 10%** otwartym seminarium online na temat unijnego Prawa o Odtwarzaniu Przyrody z [wykładem](#) pt. *Restytucja ekosystemów – strategię, metody, cele*;
- **31 sierpnia** na portalu Nauka w Polsce opublikowany został [wywiad](#) z Iloną Biedroń *Ekspertka: oddajmy mokradłom ich przestrzeń*;
- **8 września** Wiktor Kotowski wystąpił z referatem *Mokradła Polski w pigułce: jak było, jak jest, jak może być?* na konferencji nt. rozwoju paludikatury w Polsce zorganizowanej przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Warszawie;
- **9 września** w Podbieli Ilona Biedroń zorganizowała **warsztaty w ramach projektu WaterLANDS** dotyczące przeszłości i przyszłości Bagna Całowanie;
- **24 września** odbył się wykład Wiktora Kotowskiego pt. *Rzeczpospolita melioracyjna czyli obietnica, zysk i klątwa życia bez bagien* w ramach Festiwalu Trzech Kultur we Włodawie;
- **2 października** Wiktor Kotowski wystąpił z wykładem *In bog we trust* na konferencji **Replanet: a New Hope** w Warszawie;

- **10 października** Magda Galus wzięła udział w inauguracji roku akademickiego na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Wysokiem Mazowieckiem wykładem *Chrońmy mokradła! Dla przyrody, klimatu i nas samych*;
- **15 października** we WPROST ukazał się [wywiad](#) Krystyny Romanowskiej z Wiktorem Kotowskim pt. „*Ekologiczny brykiet torfowy*” to ściema? Ekspert nie pozostawia złudzeń;
- **20 października** ukazał się [wywiad](#) z Wiktorem Kotowskim w Tygodniku Bytowskim na temat zagrożonych jezior dystroficznych pt. „*Te jeziora nie nadają się do gospodarki rybackiej*” – mówi dr hab. Wiktor Kotowski z Uniwersytetu Warszawskiego. *Chodzi o Sierzenko i Czarne*;
- **27–28 października** Wiktor Kotowski wziął udział w konferencji “Ochrona torfowisk i mokradeł zlewni Bałtyku” w Juchowie, na której wygłosił wykład *Funkcja i znaczenie bagien i torfowisk w zlewisku Morza Bałtyckiego*;
- **31 października** Wiktor Kotowski był gościem [podcastu](#) *Zdrowa rzeka*, w którym w odcinku zatytułowanym *Usłyszelibyśmy jej płacz* rozmawiał o mokradłach z prowadzącym Robertem Felusiem;
- **2 listopada** Wiktor Kotowski przedstawił wykład *Potrzeby i szanse restytucji torfowisk w Polsce* na konferencji *Ochrona cennych ekosystemów Borów Tucholskich* zorganizowanej przez Nadleśnictwo Woziwoda w Fojutowie;
- **15 listopada** Wiktor Kotowski wystąpił z wykładem pt. *O ochronie mokradeł z nadwiślańskiej perspektywy* w pawilonie edukacyjnym Kamień w Warszawie;
- **17 listopada** Wiktor Kotowski wystąpił z wykładem inauguracyjnym pt. *Jak naprawić świat – oparte na przyrodzie działania zaradcze wobec kryzysu klimatyczno-ekologicznego* na Festiwalu Nauki i Kultury w Siedlcach;
- **24 listopada** Wiktor Kotowski przeprowadził szkolenie online dla nauczycieli z województwa pomorskiego na temat ochrony mokradeł pt. *Mokradła są ważne. Co to są usługi ekosystemowe?* na zaproszenie fundacji Tilia;
- **26 listopada** ukazało się opracowanie Michała Sutowskiego pt. “Obwarzanek uzbrojony” (wyd. Krytyki Politycznej), w którym jest [rozdział](#) pt. *Cała nadzieja w bagnie, czyli utopimy węgiel i czołgi wroga naraz*;
- **26–27 listopada** Wiktor Kotowski przeprowadził wykład pt. *Planeta bagno* oraz poprowadził wycieczkę na bagna biebrzańskie dla uczestników **II Szkoły Ekopoetyki**;

- **8 grudnia** Wiktor Kotowski wystąpił z wykładem pt. *Bagna, klimat i ludzie* w Nowym Targu na zaproszenie Starostwa Powiatowego w Nowym Targu;
- **21 grudnia** Wiktor Kotowski wystąpił z wywiadem na temat ochrony mokradeł w kontekście kryzysu klimatycznego w **radiu RDC**;
- **23 grudnia** na profilu **Nauka o Klimacie** na Facebooku został opublikowany [film](#) z Wiktorem Kotowskim, który w ramach cyklu "Naukowcy i naukowczynie o zmianie klimatu" opowiedział o roli mokradeł w obiegu węgla w przyrodzie i systemie klimatycznym.

W 2022 roku **Wiktor Kotowski został laureatem konkursu Popularyzator Nauki** w kategorii Naukowiec ([nagranie z gali wręczenia nagród](#), Wiktor od 14’).

3. CZYNNA OCHRONA PRZYRODY I DZIAŁANIA Z UDZIAŁEM WOLONTARIUSZY

W roku 2022 roku zrealizowaliśmy działania ochrony czynnej z udziałem wolontariuszy na Górze Sosnówce koło Chęciny oraz na Górze Zamkowej w Mielniku. Działania związane z pracą wolontariuszy przy ochronie czynnej koordynowali Jan Kucharzyk, Łukasz Kozub i Magda Galus.

Góra Sosnówka k. Chęciny

Stowarzyszenie dzierżawi od Skarbu Państwa działkę o powierzchni ponad 4 ha, położoną na terenie miasta Chęciny, w Górach Świętokrzyskich. Ponad 2 ha zajmują jedne z najlepiej zachowanych w regionie muraw kserotermicznych. W ich obrębie występuje, prawdopodobnie czwarta pod względem liczebności w kraju, populacja wyjątkowo rzadkiego i zanikającego storczyka drobnokwiatowego. W roku 2022, po rocznej przerwie spowodowanej pandemią, ponownie została tam zorganizowana weekendowa akcja ochrony czynnej. Odbyła się ona w dniach 25–27 lutego i wzięły w niej udział aż 23 osoby (w większości nasi stali wolontariusze, ale także osoby dotąd nie zaangażowane w działania Stowarzyszenia, w tym lokalni przyrodniczy z regionu kieleckiego). W trakcie prac skupiliśmy się na wykaszaniu muraw oraz wygrabianiu (także z fragmentów nieskoszonych) martwej materii organicznej.

Czynna ochrona muraw kserotermicznych w Mielniku

W dniach od 28 kwietnia do 1 maja zorganizowaliśmy wiosenną akcję czynnej ochrony murawy na Górze Zamkowej w Mielniku, podczas której kontynuowaliśmy usuwanie gęstych zakrzaczeń rozpoczęte jesienią poprzedniego roku. Zgodnie z zapisami zawartego 1 kwietnia 2022 roku porozumienia o współpracy na rzecz ochrony cennych siedlisk przyrodniczych znajdujących się na terenie Gminy Mielnik, Pan Marcin Urbański, Wójt Gminy Mielnik, wsparł naszą akcję bezpłatnie udostępniając Stowarzyszeniu domki letniskowe w samorządowym ośrodku wypoczynkowym oraz usuwając zgromadzoną po akcji biomasę i zebrane śmieci. W odkrzaczaniu murawy wzięło udział 16 wolontariuszy.

Liczenie żurawi w Mazowieckim Parku Krajobrazowym

W mroźną sobotę 12 marca odbyła się XIV już Akcja Liczenia Żurawi w Mazowieckim Parku Krajobrazowym. 42 osoby naliczyły łącznie 16 par lęgowych żurawi oraz 25 osobników żurawi o niepotwierdzonej lęgowości. To najniższy wynik od 3 lat, ale wynika to bezpośrednio z nieco mniejszej liczby wolontariuszek i wolontariuszy (w zeszłym roku 58 osób) i obstawionych punktów nasłuchowych (19 w porównaniu do 25 w poprzednim roku).

Żurawie na Całowaniu trzymają się mocno. A prócz żurawi uczestnicy akcji zanotowali także inne spotkania. Był myszołów włochaty – oznaka kończącej się zimy, bo gatunek ten przylatuje do nas z dalekiej północy tylko na przezimowanie. Z oznak nadchodzącej wiosny były bębniące dzięcioły, stadko potrzosów, wędrujące gęsi i samica błotniaka stawowego. Dopisały też ssaki – łosie, jelenie, sarny i lisy.

[Pełna relacja z akcji](#) została wysłana do uczestników mailem oraz zamieszczona na profilu Stowarzyszenia na Facebooku. Liczenie żurawi po raz kolejny zorganizował wolontaryjnie Michał Kryciński.

4. REALIZOWANE PROJEKTY

Pamiętajmy o Mokradłach

W 2022 roku zrealizowana została druga połowa projektu Pamiętajmy o Mokradłach. W pierwotnym planie projekt miał zostać zakończony w październiku 2022 roku, ostatecznie

jednak został przedłużony do marca 2023. Wszystkie szczegółowe raporty, relacje, opisy itd. są dostępne na stronie internetowej projektu: <https://pamietajmy.bagna.pl/>.

Od początku roku prowadzone były dalsze procesy i współpraca z Opiekunami, rozpoczęta w roku poprzednim. W związku ze zniesieniem strefy zamkniętej przy granicy oraz chwilowym uspokojeniu się sytuacji kryzysu humanitarnego, udało się wrócić do pracy w lokalizacjach przygranicznych, co wcześniej było utrudnione. Sytuacja nie pozostała jednak bez wpływu na działania, tak samo jak wybuch wojny w Ukrainie, co najbardziej wyraźne było w Ośnie Lubuskim, uniemożliwiając zamierzone kręcenie materiału filmowego. Wiosną odbył się wyjazd terenowy do Ośna, podczas którego udokumentowałyśmy kolejne naruszenia związane z wodą, tym razem nowe inwestycje. Cała energia Opiekunek została włożona we wspieranie uchodźców w ośrodkach leżących niedaleko Ośna, więc ustalenia dotyczące dalszych prac skupiły się na wspieraniu nowego Stowarzyszenia Leubuzzi, które Alicja i Marzena założyły, żeby realizować dalej swoje działania lokalnego wsparcia i walki.

W lutym rozpoczęły się rozmowy z Wodami Polskimi w związku z planem zorganizowania okrągłego stołu dla rzeki Małej. Wiosną trwały przygotowania procesu partycypacyjnego, opracowywane wspólnie ze specjalistą mediatorem z Pogotowia Facylitacyjnego, Opiekunem, przedstawicielem Stowarzyszenia Nasz Bóbr oraz Wiktorem Kotowskim i Magdaleną Siemaszko. Odbyły się wizyty terenowe nad Małą, spotkania z mieszkańcami, wywiady, spotkanie z panią Sołtys wsi Solec, która stała się lokalną liderką procesu. 4 czerwca odbyło się finalne spotkanie “Scenariusze dla Małej”, na którym po raz pierwszy w historii konfliktów dookoła rzeki Małej, przy wspólnym stole w świetlicy wiejskiej usiadły osoby związane z Małą i reprezentujące różne interesy – przede wszystkim mieszkańcy okolicznych wsi oraz przedstawiciele zaangażowanych w działania instytucji, np. Wód Polskich. Najważniejszymi celami były rozmowa, wymiana informacji (m.in. poprzez dzielenie się doświadczeniami i prezentacjom ekspertów), zmapowanie listy wyzwań i potrzeb związanych z rzeką, kanałem i wylewami oraz zbudowanie sojuszu na rzecz wypracowania i wdrożenia niezbędnych rozwiązań. Mamy poczucie, że wszystkie te cele udało się spełnić przynajmniej częściowo. Co najważniejsze, osoby reprezentujące wszystkie biorące udział w spotkaniu instytucje oraz część mieszkańców i mieszkanki zadeklarowały gotowość do dalszej wspólnej pracy nad rozwiązaniami. Podsumowanie, razem z mapą kluczowych lokalizacji dostępne są w [ogólnodostępnym dokumencie](#) rozesłanym wszystkim uczestnik/czkom.

Jednocześnie, tydzień wcześniej, 29 maja, na zaproszenie Daniela Petryczkiewicza współtworzyliśmy Dzień Wody w Konstancinie. Magdalena Siemaszko dała tam krótki wykład o społeczno-historycznym kontekście bagien. Daniel we współpracy z różnymi osobami i inicjatywami (np. Siostry Rzeki) zorganizował to literacko-artystyczne wydarzenie, żeby w interdyscyplinarnym środowisku spotkać się dookoła Małej. Poezja miała szansę wejść w dialog z osobistą opowieścią, film i performance z bobrowym spacerem. W konstancińskiej Hugonówce udało się połączyć rodzinną atmosferę, wysoką frekwencję publiczności oraz jakość wystąpień i walory wieloperspektywicznego namysłu.

W maju udało się też wrócić do Siemichocz, gdzie toczyły się kolejne etapy walki społeczności z planowaną budową kurników. Łukasz Kozub oraz Iwona Dembicz wykonali inwentaryzację przyrodniczą w terenie oraz sporządzili raport, który został później dołączony do pism w sprawie postępowania o wydanie decyzji środowiskowej i wniosku o dokonanie rzetelnej oceny oddziaływania inwestycji na środowisko, które złożyliśmy jako Stowarzyszenie.

W czerwcu Magdalena Siemaszko opowiadała o projekcie w ramach konferencji inaugurującej projekt **Mokradła = woda, życie, klimat**, realizowany przez Fundację Ziemia i Ludzie.

Na początku czerwca odbył się duży wspólny wyjazd terenowy na Polesie, do Muszaryńca. Sprawdzonym już w Ośnie sposobem pojechaliśmy tam w interdyscyplinarnym zespole, zapraszając także lokalnych działaczy i zainteresowane osoby do udziału w pracach terenowych i wspólnie próbując zrozumieć sytuację torfowiska Mucharyniec, ale także szerszy teren nadbużańskich terenów w gminie Sławatycze. Zespół tworzyli: Wiktor Kotowski, który zajmował się rozpoznaniem przyrodniczym, Katarzyna Kamler z pracowni etnograficznej, Olga Roszkowska, która nagrywała materiał audiowizualny podczas prac i Magdalena Siemaszko. Oprócz goszczącego nas opiekuna Pawła Jowika, zaprosiliśmy też inne lokalnie działające osoby, co okazało się ogromnie ważne dla dalszych działań i współpracy – właściwie wszystkie osoby, które były z nami wtedy w terenie, są obecnie z nami w stałym kontakcie i współpracujemy w różnych kwestiach – m.in. Edyta ze Stowarzyszenia Między Drzewami, Elka Król z Pieszowoli i Ola Leszczyńska.

Latem odbyła się dalsza część badań etnograficznych prowadzonych przez Pracownię Etnograficzną, których efektem jest opublikowany raport “W rytmie Bugu”. Pod koniec czerwca Olga Roszkowska pojechała jeszcze raz w teren, żeby nagrywać materiał

audiowizualny. Wraz z rozrastającą się liczbą wątków, nawiązywanymi lokalnie współpracami i komplikującą się wizją filmu, konieczne były kolejne wyjazdy, co ostatecznie oznaczało, że w czasie 2022 roku regularnie odwiedzałyśmy, na krócej lub dłużej, rejon nadbużańskiego Polesia – latem, a później kilkakrotnie jesienią, a ostatni raz w 2022 roku w grudniu, w różnych składach osobowych. Oprócz stałego zespołu Olgi Roszkowskiej i Magdaleny Siemaszko dołączył do “poleskiej grupy” Michał Pospiszyl – filozof i historyk, którego badania stały się ważnym wsparciem dla naszych poszukiwań, oraz Piotr Jończyk, uczestnik Polskiej Szkoły Reportażu, który zajął się m.in. analizą wywiadów, budowaniem narracji i opisywaniem znalezionych wspólnie historii. Teren naszych wizyt poszerzył się także o Polesie w sąsiedztwie Poleskiego Parku Narodowego poprzez współpracę z Elką Król, prowadzącą swego rodzaju lokalne centrum spotkań “Perehod – Magia Przejścia” w Pieszowoli. Wizyta Wiktora Kotowskiego pozwoliła zmapować tereny, które powinny być włączone do Mapy Mokradel.

Na **Festiwalu Trzech Kultur we Włodawie** we wrześniu gościliśmy z wydarzeniem “Pamiętajmy o (Poleskich) Mokradłach”, w ramach którego Wiktor Kotowski i Michał Pospiszyl przedstawili dwa wykłady o poleskich mokradłach, z perspektywy społeczno-historycznej oraz przyrodniczo-społecznej.

Jednocześnie nawiązana została **współpraca z Lubelskim Uniwersytem Mokradłowym** i badaczką Magdą Suchorą, która wraz ze swoim zespołem z Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS wsparła badania torfu na Mucharyńcu. Odwiedziłyśmy ją w grudniu w laboratorium w Lublinie, żeby nagrywać ujęcia mikroskopowe, usłyszeć jej perspektywę oraz ustalić dalszy plan działań.

W listopadzie w odpowiedzi na wezwanie Pawła i Edyty, włączyłyśmy się w **interwencję dotyczącą wycinki łąg nad Bugiem**, która najpierw miała miejsce przy klasztorze w Jabłecznej, czyli dokładnym miejscu naszych działań, a w kolejnym miesiącu wydarzyła się też w Sobiborze, i kolejnych lokalizacjach pod Włodawą. Pojechaliśmy w celu dokumentacji i zaczęłyśmy proces organizowania wsparcia medialnego oraz prawniczego.

Latem 2022 roku, między 5 a 10 lipca, odbyła się **druga część – terenowa – kursu ekologii i ochrony mokradel dla Opiekunów i Opiekunek z projektu**. W ciągu tych kilku dni Opiekunki/owie pod przewodnictwem Wiktora Kotowskiego odwiedzali najcenniejsze torfowiska w Polsce, między innymi Dolinę Rospudy, Biebrzański Park Narodowy, Narwiański Park Narodowy, Puszcę Białowieską, a także miejsca biorące udział w projekcie

i będące pod opieką Stowarzyszenia (Czyże, Siemichocze i Mielnik). Uczestnicy (10 osób i 11 dołączająca na część) poruszali się prywatnymi samochodami, pokonując trasę od Augustowa do Siemichocz (przez Rospudę, Suszalewo, Karczak, Teremiski, Czyże, Siemichocze) – ok. 360 km, a nocowali w zaprzyjaźnionych agroturystykach. Całe dni spędzone w terenie na wspólnym uczeniu się i dyskusjach pozwoliły osobom niemającym wykształcenia przyrodniczego zrozumieć procesy zachodzące na mokradłach, co okazało się dla nich bardzo cennym doświadczeniem. Jednocześnie, równie ważnym elementem było spotkanie w grupie, integracja, przestrzeń wymiany, wzajemnego wzmocnienia, a także wytchnienia od codziennych walk, wspieranego zarówno przez wytworzoną społeczność, jak i piękne i dające nadzieję obszary chronione.

W 2022 roku trwały też **kolejne działania w związku z łąkami w Czyżach**. Odbyło się spotkanie reprezentacji Stowarzyszenia z przedstawicielami firmy Wokas, mające m.in. na celu rozpoznanie planów i możliwości negocjacyjnych w związku z planowaną kopalnią torfu. W lipcu etnografki z Pracowni Etnograficznej przeprowadziły badania terenowe w Czyżach, których efektem jest m.in. raport “Wokół torfowiska. Bołoto czy Jama tu zostanie”, a także rekomendacje dotyczące dalszych spotkań, nagrań do filmu i strategii działań. W sierpniu odbywały się nagrania materiału filmowego do interwencyjnego dokumentu w reżyserii Xawerego Deskura. Pracę wspierała stażystka Stowarzyszenia Anna Wiewiorowska, która stała się osobą odpowiedzialną za wspieranie całego procesu opiekowania się łąkami w Czyżach. Regularne wizyty Anny Wiewiorowskiej i Magdaleny Siemaszko jesienią pozwoliły na dalsze budowanie lokalnej sieci współpracy i zaplanowanie spotkań społeczności protestującej. W listopadzie odbyło się spotkanie sieciująco-strategiczne, gdzie ułożony został plan dalszych prac, także komunikacyjnych. Jednocześnie, niedługo później dotarła do nas zaskakująca wiadomość o postępowaniu w sprawie decyzji środowiskowej dla inwestycji kopalni oraz opublikowaniu raportu oceny oddziaływania na środowisko, przygotowanego przez firmę Wokas. We współpracy z wieloma zaangażowanymi podmiotami i społecznością, Stowarzyszenie złożyło też swoje uwagi do raportu OOS w prowadzonych konsultacjach.

Spotkanie z Michałem Zembrzyckim (Opiekunem łąk w Niemcach) latem w Lublinie doprowadziło do uzgodnienia braku zapotrzebowania na dalsze działania terenowe oraz zaplanowanie wykładu podsumowującego i koncertu pieśni łąkowych. **Spotkanie bagienne odbyło się 11 listopada w ramach uroczystego koncertu zorganizowanego przez Chór Męski "Bas Canto"**. Bagiennym pieśniom towarzyszyło podsumowanie badań

etnograficznych, osobista opowieść o lokalnej, bagienno-łąkowej ojczyźnie, którą podzielił się z gośćmi Opiekun Michał Zembrzycki, pokaz zdjęć przyrodniczych i wykład współpracującego z nami dr Michała Pospiszyla o poleskiej republice bagien.

[Relacja z wydarzenia na stronie Gminy Niemce](#)

Kontynuacja działań w ramach projektu prowadzona jest w 2023 roku.

WaterLANDS

W 2021 roku, Centrum Ochrony Mokradeł jako członek największego konsorcjum organizacji i instytucji chroniących bagna (łącznie 31 organizacji partnerskich z 14 krajów Europy), uzyskało dofinansowanie z programu Horyzont 2020 Europejski Zielony Ład na realizację 5-letniego, międzynarodowego projektu **WaterLANDS: Naturalne magazyny węgla dla klimatu, ludzi i przyrody**. Celem projektu jest zakrojona na szeroką skalę restytucja europejskich mokradeł.

Centrum Ochrony Mokradeł i Uniwersytet Warszawski są jedynymi polskimi partnerami projektu. Liderem projektu jest University College Dublin (UCD) z Irlandii, natomiast partnerzy reprezentują sektory: badawczy, przemysłowy, rządowy i non-profit.

Polska część projektu skupia się na zebraniu doświadczeń z projektów renaturyzacji torfowisk na Mazowszu i w Polsce Północno-Wschodniej. Stowarzyszenie zajmie się ekologicznymi i społecznymi uwarunkowaniami przywracania usług ekosystemowych mokradeł, a Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego podejmie się ich kwantyfikacji oraz wyceny.

W drodze rekrutacji wyłoniona została koordynatorka projektu po stronie Centrum Ochrony Mokradeł, która została zatrudniona na umowę o pracę. Budżet projektu pozwolił na zatrudnienie ekspertki w wymiarze pół etatu na okres 3 lat trwania projektu. Koordynacja została oddana w ręce osoby doświadczonej w realizacji szeregu działań planistycznych w zakresie zarządzania wodami, w tym ochrony wód i renaturyzacji – Ilony Biedroń. Była ona zaangażowana w opracowanie [konceptji](#) wypracowania rozwiązań technicznych mających na celu zwiększenie uwilgotnienia bagien w Kampinoskim Parku Narodowym. Zakres merytoryczny projektu po stronie Stowarzyszenia ostatecznie objął dwa obszary: Bagno Całowanie i Kampinoskie Bagna, czyli tzw. obszary wiedzy w projekcie (*Knowledge Sites*).

Początek roku 2022 w projekcie rozpoczął się od dwudniowego WaterLANDS kick-off meeting w formie zdalnej. W maju odbyło się pierwsze bezpośrednie spotkanie wszystkich uczestników projektu w Dublinie. Spotkanie miało na celu zapoznanie partnerów z zakresem projektu i planowaną metodyką jego realizacji. Miało charakter zarówno wykładów plenarnych jak i spotkań warsztatowych w mniejszych grupach w zespołach tematycznych.

Pierwsze pół roku projektu skupiło się na dostarczeniu podstawowych informacji nt. obszarów *Knowledge Sites* (KS) i zgromadzeniu wiedzy nt. udziału społeczności lokalnych w realizacji działań restytucyjnych w ramach działań WP2 (*Engaging Communities*). Przygotowano bazę wiedzy o obszarach, wypełniono ankiety i prowadzono rozmowy wewnętrzne. W ścisłej współpracy z koordynatorem działań WP2 przeprowadzono wywiady z reprezentantami kluczowych grup interesariuszy na obu obszarach projektu (czerwiec-lipiec) i przeprowadzono warsztaty ze społecznością lokalną skupioną wokół Bagna Całowanie (wrzesień). Doświadczenia te zostały wykorzystane i przedstawione podczas warsztatów replikacyjnych, które odbyły się w październiku we francuskim Arles. Połowa roku to czas ostatecznych uzgodnień współpracy w ramach konsorcjum projektu i podpisanie *Data Sharing Agreement* (17.06.2022) i *Consortium Agreement* (22.07.2022 r.).

Końcówka roku to większe zaangażowanie w kolejne zadania projektowe w ramach działań WP3 (*Aligning Governance*) i WP5 (*Co-creating Best Practice*). W ramach WP3 udzielono wywiadów i dostarczono informacji nt. doświadczeń i aktualnych działań na rzecz restytucji mokradeł w Polsce w odniesieniu do lokalnych i krajowych polityk. W ramach WP5 działania Stowarzyszenia skupiły się na przeglądzie i ocenie dostępnych publikacji z zakresu dobrych praktych w odtwarzaniu mokradeł.

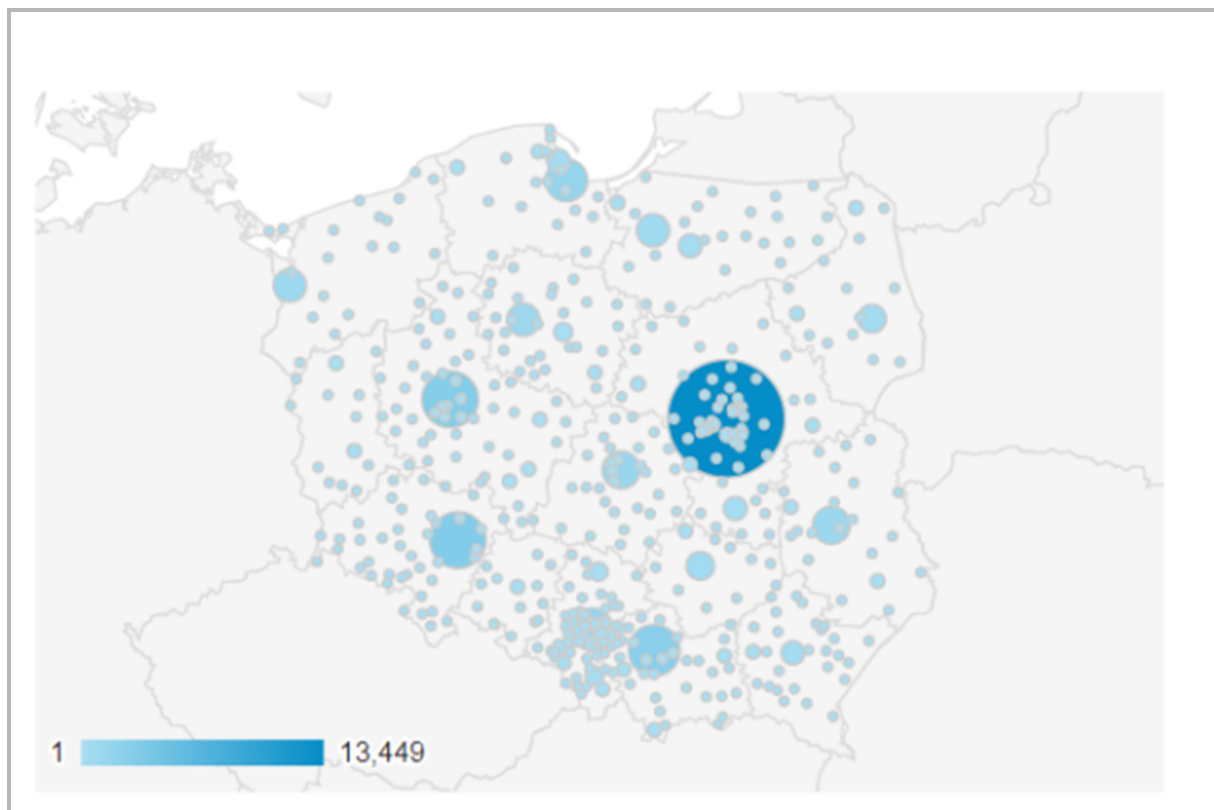
Opublikowano także szereg materiałów informacyjnych dot. realizowanego projektu zarówno na stronach [Stowarzyszenia](#), w [ogólnopolskim portalu naukowym](#), jak i w mediach społecznościowych (LinkedIn: [1](#), [2](#), [Fb](#)). Ilona Biedroń w ramach prowadzonej niezależnej działalności eksperckiej odnosiła się do celów i wyników projektu podczas wystąpień w ramach [Lokalnych Partnerstw ds. wody](#) czy [wykładów](#) dla uniwersytetów trzeciego wieku promując działalność Stowarzyszenia.

5. SERWISY INTERNETOWE

Strona Bagna.pl

W 2022 roku stronę bagna.pl odwiedziło 52 tys. użytkowników, czyli nieco mniej niż w roku poprzednim (2021: 66 tys. użytkowników, 2020: 47 tys., 2019: 22 tys., 2018: 13,8 tys.). Najwięcej wizyt na stronie zarejestrowaliśmy w pierwszym półroczu, w tym standardowo przez kilka dni poprzedzających Światowy Dzień Mokradeł – około 500 użytkowników dziennie. Podobnie jak w zeszłym roku, 91% użytkowników stanowili użytkownicy nowi, zaś 9% użytkownicy powracający. Większość użytkowników wchodziła na stronę z lokalizacji w Polsce. Użytkownicy pochodzili z ponad 1000 miejscowości, najczęściej (podobnie jak w poprzednim roku) z Warszawy, Wrocławia, Poznania, Krakowa, Gdańska, Katowic, Łodzi i Lublina, a także z Bydgoszczy, Szczecina, Morąga, Kielc, Białegostoku, Rzeszowa, Gdyni, Olsztyna, Radomia. W porównaniu z rokiem 2021, widać mniejszą przewagę użytkowników z Warszawy i większy udział odbiorców z innych miejscowości.

Miejsca logowania użytkowników strony bagna.pl w 2022 roku w Polsce

Większość użytkowników ogląda stronę przez krótki czas – średni czas trwania sesji to 1 minuta. Mniej więcej połowa użytkowników oglądała stronę na komputerze, a połowa na telefonie komórkowym. 78% użytkowników odnajdywało stronę poprzez wyszukiwanie (*organic search*). Witryny najczęściej odsyłające użytkowników do strony bagna.pl w 2022 roku to: Facebook, YouTube, yahoo.com, wikipedia.org, gis-mokradla.info, biol.uw.edu.pl, ratujmyrzeki.pl, naszbobr.pl, spis.ngo.pl, waterlands.eu. Podstrony przez które użytkownicy najczęściej wchodzili na stronę bagna.pl (*landing page*) w 2022 roku to Aktualności, Mokre tematy, Moczarów czar.

Fanpage bagna.pl

W 2022 roku nastąpił przyrost liczby sympatyków fanpage'a bagna.pl o 540 osób. Liczba osób obserwujących stronę wynosi obecnie 7212. Zasięg strony na Facebooku wzrósł o 6,9% w porównaniu z rokiem 2021. Największe przyrosty polubień nastąpiły w okresie od 23 stycznia do 6 lutego, czyli w okolicach obchodów Światowego Dnia Mokradeł.

Materiały o największym zasięgu w 2022 roku to:

- wydarzenie [Wszyscy stamtąd przyszliśmy. Światowy Dzień Mokradeł 2022 / We all come from there. World Wetlands Day 2022](#) zawierające relację online z obchodów Dnia Mokradeł, które dotarło do 68,2 tys. osób;
- post z 7 października [Brykiet torfowy nie jest ekologicznym paliwem!](#), którego zasięg wyniósł ponad 23,1 tys. osób, zareagowało na niego 615 osób, był skomentowany 61 razy i udostępniony 145 razy;
- post z [życzeniami Wiktora Kotowskiego z okazji Dnia Mokradeł](#) opublikowany na naszym profilu 2 lutego (zasięg: 14,2 tys., 683 reakcje, 43 komentarze i 66 udostępnień);
- utworzone 2 grudnia wydarzenie dotyczące obchodów Dnia Mokradeł w kolejnym roku, czyli [Paktu dla Mokradeł](#) (zasięg: 12,6 tys.);
- [relacja zdjęciowa ze złożenia apelu w sprawie Zakola Wawerskiego do Prezydenta i Rady m.st. Warszawy](#) (zasięg: 10,7 tys., 262 reakcje, 18 komentarzy, 22 udostępnienia).

Podobnie jak w poprzednich latach, cały zasięg wpisów był spontaniczny – Stowarzyszenie nie wykupiło płatnej promocji.

W 2022 roku na profilu bagna.pl na Facebooku opublikowaliśmy ponad 200 wpisów. Utworzyliśmy 8 wydarzeń, w tym Światowy Dzień Mokrdeł online (w wersji [angielsko-francuskiej](#) i [z symultanicznym tłumaczeniem na język polski](#)), akcje czynnej ochrony murawy [na górze Sosnowce](#) i [w Mielniku](#), [XIV liczenie żurawi w Mazowieckim Parku Krajobrazowym](#), [warsztaty z lokalną społecznością na Bagnie Całowanie](#), wykłady we Włodawskim Domu Kultury [Pamiętajmy o Poleskich Mokrzałach](#) oraz współtworzyliśmy 4 inne wydarzenia.

Poprzez wiadomości prywatne w 2022 roku skontaktowało się z nami 31 osób. Większość z nich dotyczyła organizowanych przez fanpage wydarzeń oraz próśb o poradę w sprawie interwencji wobec niszczenia mokrdeł.

YouTube Centrum Ochrony Mokrdeł

Rok 2022 był drugim rokiem działania naszej rzeki informacji (bo przecież nie kanału!) na platformie YouTube.

Podobnie jak w roku ubiegłym, zamieściliśmy na platformie filmy z poszczególnymi wystąpieniami podczas obchodów Dnia Mokrdeł wraz z utworzonymi przez Magdę Jędrzejewską napisami w języku polskim i angielskim, które promowaliśmy poprzez konto na Facebooku:

- [Film wprowadzający](#) – czas trwania: 18:54, 151 wyświetleń, 6 polubień
- Hans Joosten – [Mokrda w świadectwie kultur starożytnego Bliskiego Wschodu](#) – czas trwania: 24:03, 145 wyświetleń, 8 polubień
- Tamara Abdul Hadi – [Mezopotamskie mokradła Al Ahwar oraz życie ich mieszkańców, Arabów Bagiennych](#) – czas trwania: 27:28, 66 wyświetleń, 5 polubień
- Azzam Alwash – [Ponowne nawadnianie osuszonych mokrdeł południowego Iraku](#) – czas trwania: 31:09, 90 wyświetleń, 4 polubienia
- Salman Khairalla – [Ochrona przyrody oraz praw lokalnych społeczności, przede wszystkim do dostępu do wody, w Iraku](#) – czas trwania: 26:43, 50 wyświetleń, 2 polubienia
- Karounga Keita – [Degradacja mokrdeł a migracje ludności w rejonie Sahelu](#) – czas trwania: 28:27, 42 wyświetlenia, 3 polubienia
- Ifo Suspense Averti – [Cuvette Centrale – największe tropikalne torfowisko świata](#) – czas trwania: 20:20, 29 wyświetleń, 3 polubienia

[Konto Centrum Ochrony Mokradeł na YouTube](#) w 2022 roku zyskało 40 nowych subskrybentów i miało 2 031 wyświetleń.

6. INTERWENCJE PRZYRODNICZE

Pogłębianie rowów na Bagnie Wizna

W grudniu, po interwencji Fundacji Dzika Polska, Towarzystwa Przyrodniczego Dubelt oraz Natura International Polska i Centrum Ochrony Mokradeł, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (RDOŚ) w Białymstoku wydała bezprecedensową decyzję, zakazującą odwadniania Bagna Wizna do 2024 roku. Pomimo wydanej przez RDOŚ w Białymstoku w listopadzie 2020 roku decyzji zakazującej czyszczenia rowów i odwadniania obszaru Natura 2000 Bagno Wizna, rowy zostały tam znowu pogłębione w kwietniu 2022 roku, na długości co najmniej kilkunastu kilometrów. Prace w 2022 roku prowadzono bezpośrednio w siedliskach łągowych kulika wielkiego oraz w sąsiedztwie stanowisk tego gatunku. Fundacja Dzika Polska, Towarzystwo Przyrodnicze Dubelt i Centrum Ochrony Mokradeł złożyły do RDOŚ w Białymstoku wnioski o wydanie decyzji nakazującej wstrzymanie i niepodejmowanie działań niezgodnych z planem zadań ochronnych na całym obszarze Natura 2000 Bagno Wizna i nakazującej przywrócenie środowiska do stanu poprzedniego. W maju odbyło się spotkanie w sprawie Bagna Wizna zorganizowane przez Podlaską Izbę Rolniczą (pod wpływem przypadkowej wymiany komentarzy na Facebooku), w którym w imieniu Stowarzyszenia wziął udział Wiktor Kotowski. W czerwcu odbyło się kolejne spotkanie w siedzibie Urzędu Gminy Rutki-Kossaki, połączone z wizją terenową oraz kameralną dyskusją, w której wziął udział wiceminister rolnictwa Lech Kołakowski. W imieniu Stowarzyszenia wzięli w nim udział Wiktor Kotowski i Łukasz Kozub. W dniu 5 października odbyło się zebranie w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi na temat Bagna Wizna, w którym udział wziął Wiktor Kotowski. 13 października odbyła się wizja terenowa zorganizowana przez RDOŚ, w której uczestniczył Wiktor Kotowski oraz (również reprezentujący Stowarzyszenie) Michał Korniluk. 15 grudnia odbyło się posiedzenie Wojewódzkiej Rady Ochrony Przyrody w Białymstoku poświęcone prezentacji ekspertyzy ekohydrologicznej nt. gospodarowania wodą na obszarze Bagna Wizna, przygotowanej przez Biuro Urządzania Lasów i Geodezji Leśnej w Białymstoku. W spotkaniu wziął udział Wiktor Kotowski jako przedstawiciel Stowarzyszenia.

Kopalnia torfu w gminie Narew i Czyże

Lokalna działaczka, będąca przedstawicielką Społecznego Komitetu Ochrony Łąk Torfowych, jest uczestniczką projektu **Pamiętajmy o Mokradłach**. Więcej o działaniach w ramach projektu w rozdziale [4. Realizowane projekty](#).

Zaklików

W 2019 roku Stowarzyszenie we współpracy z REC Polska na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie wykonało ekspertyzę. Zaproponowaliśmy działania kompensacji przyrodniczej dla siedliska torfowiska przejściowe i trzęsawiska (7140), którego obszar o powierzchni 40 ha został zniszczony w związku z założeniem na nim plantacji borówki amerykańskiej w miejscowości Lipa (gmina Zaklików, powiat stalowowolski, województwo podkarpackie), na obszarach Natura 2000: Uroczyska Lasów Janowskich i Lasy Janowskie.

Temat ten powrócił pod koniec roku 2021, gdy okazało się że zaproponowane w ekspertyzie działania kompensacyjne ze względu na brak zgody Nadleśnictwa na działania na ich gruntach są niemożliwe do wykonania. Stowarzyszenie zaproponowało wówczas RDOŚ w Rzeszowie oraz spółkom współpracę na rzecz wyznaczenia nowych obszarów do kompensacji. W ciągu 2022 roku analizowaliśmy ogólnodostępne bazy danych oraz kontaktowaliśmy się z regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska w całej południowo-wschodniej Polsce poszukując lokalizacji odpowiednich do przeprowadzenia kompensacji.

Góra Rowska

W efekcie uzgodnień prowadzonych przez Magdę Galus z Wójtem Gminy Mielnik, Panem Marcinem Urbańskim, 16 marca podpisaliśmy z Gminą umowę dotyczącą kompensacji szkód przyrodniczych w siedliskach murawowych na Górze Rowskiej w Mielniku, spowodowanych realizacją przez Gminę Mielnik inwestycji polegającej na budowie dwóch platform widokowych, tarasu rekreacyjnego oraz drewnianej kładki. W 2022 roku, zgodnie z umową, pracownicy Gminy Mielnik naprawili ogrodzenie dwóch kwater na Górze Rowskiej, kontynuowali wypas owiec oraz wykosili niedojady. Niestety, ze względu na trudną sytuację finansową Gminy, rozpoczęcie wypasu na Górze Zamkowej zostało przesunięte na kolejny rok. Pracownicy Gminy są jednak po negocjacjach z właścicielem stodoły znajdującej się w pobliżu pastwiska na Górze Zamkowej i zostanie ona udostępniona jako schronienie dla

owiec podczas wypasu, więc nie będzie potrzeby stawiania nowej stajenki dla owiec, co ograniczy koszt realizacji działań.

Inne

Członkowie Stowarzyszenia udzielali kilkakrotnie konsultacji za pośrednictwem wiadomości prywatnych wysyłanych na konto bagna.pl na Facebooku oraz droga mailową w sprawach ochrony drobnych mokradeł, najczęściej położonych na gruntach prywatnych. Działania związane z interwencjami przyrodniczymi wspiera wolontaryjnie Magda Jędrzejewska.

7. UDZIAŁ W KONSULTACJACH SPOŁECZNYCH PLANÓW I POLITYK

W 2022 roku Centrum Ochrony Mokradeł zabrało głos w konsultacjach społecznych dotyczących:

- projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla **Zakoła Wawerskiego** ([uwagi](#)),
- ekspertyzy dotyczącej opracowania modelu gospodarowania wodą w obszarze Natura 2000 **Bagno Wizna PLB200005** ([uwagi](#)),
- konsultacje społeczne lasów kategorii HCVF, oraz powierzchni referencyjnych w Nadleśnictwie Szczebra ([uwagi](#)),
- list otwarty w sprawie torfowisk w unijnym planie odbudowy zasobów przyrodniczych ([treść](#)).

8. PRACE ZLECONE PRZEZ INNE PODMIOTY I REALIZOWANE PRZEZ CENTRUM OCHRONY MOKRADEŁ – DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Centrum Ochrony Mokradeł zrealizowało szereg zleceń zewnętrznych, otrzymanych w wyniku postępowań przetargowych oraz zapytań ofertowych. Większość z nich koordynował Jan Kucharzyk. Ponadto, członkowie Stowarzyszenia wykonywali inne prace zleczone, posługując się afiliacją Centrum Ochrony Mokradeł i promując wiedzę o celach oraz osiągnięciach Stowarzyszenia, z których niektóre zostały także opisane poniżej.

1. Na zlecenie **Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie** (Oddział w Radomiu) przeprowadzone zostały wykłady podczas szkolenia „Doskonalenie umiejętności doradców w zakresie rozpoznawania siedlisk przyrodniczych”, a także ćwiczenia

i wykłady terenowe nt. rozpoznawania siedlisk SOO, oceny ich stanu zachowania, występujących gatunków charakterystycznych oraz sposobu opisu siedlisk.

2. W okresie od czerwca do września, już po raz siódmy, członkowie Centrum Ochrony Mokradeł wykonali działania ochrony czynnej na terenie **Parku Narodowego Gór Stołowych**, polegające na mechanicznym usuwaniu rdestowca ostrokończystego *Reynoutria japonica*. Prace wykonano na zlecenie Parku Narodowego Gór Stołowych i zostały one odebrane bez zastrzeżeń.
3. Od kwietnia do października na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku wykonana została ekspertyza na potrzeby uzupełnienia stanu wiedzy o czterech gatunkach roślin oraz uwarunkowaniach ich ochrony w obszarze Natura 2000 **Ostoja Augustowska PLH200005**. Zamówienie zostało odebrane bez zastrzeżeń.
4. W terminie od czerwca do października opracowano dwa projekty planów ochrony dla rezerwatów przyrody **Stara Dębina i Surążkowo**. Zamówienie, powierzone nam przez Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska w Białymstoku, zostało odebrane bez zastrzeżeń.
5. Od lipca do listopada na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku wykonana została ocena wpływu wykonanych działań z zakresu ochrony czynnej na stan zachowania siedlisk przyrodniczych w obrębie **ośmiu obszarów Natura 2000**. Zamówienie zostało odebrane bez zastrzeżeń.
6. W listopadzie na zlecenie Starostwa Powiatowego w Nowym Targu Wiktor Kotowski wygłosił **wykład na temat znaczenia ochrony mokradeł dla klimatu**.

9. WSPÓLPRACA

Działalność w ramach Koalicji 10%

Centrum Ochrony Mokradeł należy do koalicji organizacji pozarządowych – Koalicja 10%, której celem jest wspieranie realizacji w Polsce unijnego celu ochrony ścisłej na 10% powierzchni, zawartego w unijnej Strategii ochrony bioróżnorodności do 2030 roku. W skład koalicji wchodzi też: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, WWF Polska, Klub Przyrodników, Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze, Lasy i Obywatele, Fundacja Greenmind, ClientEarth Prawnicy dla Ziemi, Fundacja Dzika

Polska, Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody Salamandra. W ramach działań Koalicji w 2022 roku:

- ukończono prace nad [stroną internetową Koalicji](#), na której zamieszczone zostały główne dokumenty dotyczące celów koalicji oraz na bieżąco nagrania z organizowanych przez koalicję wydarzeń;
- przeprowadzono prace nad analizą obszarów w Polsce potencjalnie spełniające unijne kryteria ochrony ścisłej;
- przygotowano dwa webinary: pierwszy dotyczący unijnej Strategii ochrony bioróżnorodności do 2030 roku i jej celów dotyczących obszarów chronionych, drugi dotyczący tzw. EU Restoration Law, czyli unijnego rozporządzenia o odtwarzaniu przyrody;
- zorganizowano konferencję “Razem dla dzikiej przyrody”.

Działalność w ramach Wetlands International Europe

Reprezentantką Centrum Ochrony Mokradeł w Wetlands International Europe była w 2022 roku Magda Galus. Wyjątkowo, w listopadzie podczas walnego zgromadzenia członków w Brukseli Stowarzyszenie reprezentowała Monika Łaskawska-Wolszczak.

Wybrane efekty działań Wetlands International Europe (WIE):

Styczeń: WIE ogłosiło [strategię działań na dekadę 2020–2030](#).

Czerwiec: Do zespołu WIE dołączył Marc Hall na stanowisku Communications officer.

Lipiec: Dołączenie Elise Vitali na stanowisku Peatlands Policy officer.

Sierpień: WIE przedstawiło [uwagi](#) do projektu EU Nature Restoration Law.

Wrzesień: dzięki wsparciu finansowemu z WIE Magda Galus wzięła udział w 5-dniowej wycieczce objazdowej po północno-wschodnich Niemczech, w ramach której zapoznała się z efektami projektów na rzecz paludikultury realizowanych w tym kraju oraz poznała osoby zaangażowane w takie działa, nie tylko w Niemczech, ale także w krajach bałtyckich.

W dniach 29 września – 1 października WIE współorganizowało wraz z EuroNatur, GEOTA, Riverwatch i WWF Adria 4-dniowy [European Rivers Summit](#) w Brukseli, konferencję połączoną z wycieczką terenową, mającą na celu zainspirowanie i zsieciovanie osób

działających w różnych krajach Europy na rzecz ochrony i renaturyzacji rzek, rozbierania przestarzałych tam na rzekach i zapobiegania budowie nowych.

Październik: WIE zorganizowało warsztaty internetowe na temat poprawy stanu ochrony wędrownych ryb słodkowodnych w Europie. Było to pierwsze spotkanie uruchomionej w październiku przez WIE sieci [Trans-European Swimways](#).

W ramach konsultacji społecznych EU Soil Health Law WIE przesłało [uwagi](#) do propozycji aktu prawnego.

Listopad: Wetlands International Europe wraz z Centrum Ochrony Mokradeł przygotowały warsztaty online **Dos and don'ts of voluntary carbon projects for peatlands restoration**, których celem było zebranie doświadczeń partnerów z krajów członkowskich dotyczących działania systemów certyfikacji redukcji emisji dwutlenku węgla z ponownego nawodnienia osuszonych torfowisk, byśmy mogli wykorzystać te doświadczenia przy tworzenia naszego systemu (więcej informacji w rozdziale [1. Podstawowa działalność statutowa](#)).

Lista projektów pozyskanych przez (lub z udziałem) WIE:

1. **LIFE NGO Operating Grant**, Framework Partnership Agreement (FPA). 2022–2024. Organizacja wdrażająca WI EA (będzie to najważniejsze źródło finansowania organizacji), budżet: €1.725.081.
2. **MYRIAD-EU: Multi-hazard and sYstemic framework for enhancing Risk-Informed mAnagement and Decision-making in the E.U.** 2021–2025. Kluczowy partner: Stichting VU (NL), Budżet WI EA: €80.929.
3. **REWET: REstoration of natural WETlands, peatlands and floodplains.** 2022–2026. Wiodący partner: IDENER (ES). Budżet WI EA: €393.025.
4. **WATERLANDS: Water-based solutions for carbon storage, people and wilderness.** 2021–2026. Wiodący partner: University College of Dublin. Budżet WI EA: €198.363
5. **ALFAWetlands: Wetland restoration for the future.** 2022–2026. Wiodący partner: LUKE (Natural Resources Institute Finland). Budget WI EA: €99.984.
6. **WET HORIZONS.** Wiodący partner: Aarhus University (DK). 2022–2026. Budżet WI EA: €58.390.

7. **SPEAR: Scenarios for Protecting European Avian Redistributions.** Biodiversa. 2022–2025.
8. **Seed Funding for the Sponges.** 2023.
9. **Mediterranean Alliance for Wetlands** (MAVA Foundation). 2023–2025.

Ponadto, WIE zgodziło się wesprzeć finansowo organizowane przez nas w 2023 roku obchody Dnia Mokradeł oraz prace nad opracowaniem systemu certyfikacji redukcji emisji dwutlenku węgla poprzez restytucję torfowisk (więcej w rozdziale [1. Podstawowa działalność statutowa](#)).

„Rezerваты przyrody – czas na comeback!”

W 2016 roku Centrum Ochrony Mokradeł weszło w skład koalicji organizacji pozarządowych w ramach koordynowanego przez Klub Przyrodników programu „Rezerваты przyrody – czas na comeback!”. Celem tego działania jest przygotowanie „shadow list” dla rezerwatów przyrody w Polsce i w dalszej kolejności uzupełnienie braków w krajowej ochronie rezerwatowej. Od 2019 roku Łukasz Kozub jest współkoordynatorem dla województwa mazowieckiego. W roku 2022 prace związane z gromadzeniem rozproszonych danych o obiektach cennych przyrodniczo, a nieobjętych ochroną nabrały tempa w związku z odnowioną w ramach Koalicji 10% współpracą pomiędzy organizacjami ekologicznymi w zakresie uzupełniania sieci obszarów chronionych. Od wiosny budowana była baza danych dla województwa mazowieckiego i przebiegała weryfikacja niektórych obiektów w terenie (we współpracy ze Sławomirem Chmielewskim z MŚTO). W rezultacie tych prac na koniec roku powstała baza zawierająca 122 proponowane do utworzenia w województwie mazowieckim rezerваты przyrody o łącznej powierzchni 20 796,41 ha. Utworzenie proponowanych rezerwatów oznaczałoby zwiększenie powierzchni chronionej w ramach rezerwatów przyrody ponad dwukrotnie, a udziału powierzchni silnie chronionej (w ramach parku narodowego lub rezerwatów przyrody) z 1,5% do ok. 2,5% powierzchni województwa. Zebrane informacje są prezentowane na [stronie](#) Klubu Przyrodników.

Współpraca z firmą Cumulus

Dzięki współpracy z polską firmą Cumulus, producentem ultralekkiej odzieży outdoorowej (śpiwory, kurtki puchowe itp.), Centrum Ochrony Mokradeł przystąpiło do światowego ruchu [1% for the Planet](#), który ma na celu wsparcie inicjatyw na rzecz ochrony środowiska

poprzez zainspirowanie przedsiębiorców i prywatnych darczyńców do przekazywania co roku 1% swojego przychodu na rzecz wybranych organizacji ([profil CMok na stronie 1% for the Planet](#)).

Pod koniec roku 2021 firma Cumulus zorganizowała [akcję Green Friday](#), w ramach której udało się zebrać 200 500 zł na wykup i ponowne nawodnienie osuszonych torfowisk (więcej w rozdziale [1. Podstawowa działalność statutowa](#)).

Otrzymana w 2022 roku dotacja oraz środki pozostałe z dotacji z 2021 roku umożliwiły nam:

- pokrycie kosztów związanych z wyborem gruntów do wykupu i poprzedzających ich zakup: wytypowanie 9 torfowisk do ponownego nawodnienia, znalezienie właścicieli nieruchomości, skontaktowanie się w terenie z właścicielami i wstępne rozpoznanie chęci sprzedaży gruntów oraz ich oczekiwań finansowych, negocjacje z właścicielami gruntów na najbardziej obiecującym torfowisku, konsultacje prawne, podpisanie umów przedwstępnych z właścicielami gruntów, złożenie wniosków do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR) o wyrażenie zgody na sprzedaż gruntów;
- prowadzenie kampanii informacyjnej o kosztach środowiskowych wydobycia torfu oraz poszukiwanie źródeł, z których można sfinansować kampanię edukacyjną dot. konieczności odejścia od wydobycia torfu i wykorzystania go w ogrodnictwie;
- pokrycie 50% kosztów wynagrodzenia dyrektorki Stowarzyszenia, Magdy Galus, wieloletniej członkini i wolontariuszki Centrum Ochrony Mokradeł, w latach 2013–2015 [koordynatorki projektu rezerwatowego](#) oraz członkini Zarządu w okresie 2013–2020.

Dyrektorka Centrum Ochrony Mokradeł zajmuje się w pełni działalnością statutową stowarzyszenia, nie będąc przy tym oddelegowaną do żadnego projektu. Do obowiązków Magdy Galus należą m.in.: organizacja pracy Stowarzyszenia; wykup cennych przyrodniczo bagien, by zapewnić im trwałą ochronę bierną; wykup osuszonych torfowisk w celu zwrócenia ich na zawsze przyrodzie, ponownego nawodnienia oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych; współpraca z grupą ZAKOLE na rzecz skutecznej ochrony Zakola Wawerskiego – unikatowego kompleksu siedlisk mokradłowych w Warszawie; współpraca z Urzędem Gminy Mielnik na rzecz ochrony muraw kserotermicznych w Mielniku; organizacja akcji czynnej ochrony przyrody (zwłaszcza mielnickich muraw poprzez wypas owiec); organizacja pracy wolontariuszy; kontakt z darczyńcami Stowarzyszenia; działania związane z edukacją na temat mokradeł.

Działania w ramach grupy Zakole

W 2022 roku kontynuowaliśmy współpracę z zespołem skupionym wokół grupy [ZAKOLE](#) (Krytyka Polityczna, Miasto Jest Nasze, OTOP, STOP, Stanisław Łubieński), by działać na rzecz skutecznej ochrony warszawskiego kompleksu mokradeł na Zakolu Wawerskiego wraz z charakterystyczną dla nich florą i fauną.

W dniu 12 stycznia Centrum Ochrony Mokradeł złożyło [uwagi do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego](#) dla Zakola Wawerskiego i rejonu ul. Kadetów.

Rano, 4 kwietnia w składzie: Zuzia Derlach i Igor Stokfiszewski z grupy ZAKOLE, Wiktor Kotowski, Staszek Łubieński i Magda Galus z Centrum Ochrony Mokradeł, Kasia Podlaska i Julian Popielarski z Miasto Jest Nasze, złożyliśmy **do Prezydenta i Rady m.st. Warszawy** apel [Chrońmy przyrodniczy skarb Warszawy – Zakole Wawerskie!](#) wraz z listą ponad **4 600** podpisów (obecnie pod apelem podpisało się już ponad 6 000 osób).

Wydarzeniu towarzyszyła konferencja prasowa – na miejscu obecni byli dziennikarze TVP3 Warszawa, Radio Kolor, [Radio Eska](#) i RMF MAXXX. [Relację zdjęciową z wydarzenia](#) zamieściliśmy w naszych mediach społecznościowych. Dzień przed wręczeniem apelu o sprawie pisała także [Gazeta Wyborcza](#).

Również 4 kwietnia Magda Galus wzięła udział w dwóch audycjach radiowych – z Zuzią Derlach w audycji Radia Kampus “Stacja Warszawa” pt. [Bagna w środku miasta – Zakole Wawerskie](#) oraz ponownie z Zuzią Derlach i Julianem Popielarskim w audycji “Popołudnie RDC” pt. [Ochrona prawna dla Zakola Wawerskiego](#).

W odpowiedzi na nasz apel otrzymaliśmy pismo z m.st. Warszawy z informacją o tym, że do końca listopada powinna zostać wykonana inwentaryzacja przyrodnicza na rzecz powiększenia zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Zakole Wawerskie. W odpowiedzi na pismo postulowaliśmy objęcie inwentaryzacją całego obszaru Zakola oraz przedstawiliśmy obawę, że samo powiększenie obszaru chronionego nie zaspokoi roszczeń właścicieli gruntów, więc by móc tam utworzyć miejski park mokradłowy, konieczny będzie wykup gruntów.

Współpraca z m.st. Warszawa

Centrum Ochrony Mokradeł dołączyło we wrześniu 2021 roku do [Partnerstwa dla Klimatu](#), w ramach którego przedstawiciele Miasta wspólnie z ponad 50 zrzeszonymi firmami

i organizacjami szukają rozwiązań dla najbardziej palących wyzwań Warszawy związanych ze zmianą klimatu i ochroną środowiska.

W ramach działalności w Partnerstwie 24 stycznia Magda Galus złożyła uwagi do Warszawskiego Standardu Zielonego Budynku, w których podniosła kwestie zabudowy terenów podmokłych, stosowania podłoży ogrodniczych bez torfu oraz wykorzystywania gatunków roślin rodzimego pochodzenia.

7 marca Wiktor Kotowski poprowadził wykład online pt. "Znaczenie ochrony i restytucji mokradeł dla klimatu" dla członków Partnerstwa w ramach spotkania "Rola mokradeł w polityce klimatycznej oraz możliwości włączenia się w ochronę i regenerację ekosystemów".

W kwietniu, dzięki udziałowi w Partnerstwie dla Klimatu, dowiedzieliśmy się o możliwości współpracy z Ambasadą Republiki Federalnej Niemiec w ramach Funduszu Klimatycznego. Złożyliśmy wniosek o dofinansowanie projektu kampanii edukacyjnej dotyczącej degradacji torfowisk w związku z wydobyciem torfu i promowania podłoży ogrodniczych bez torfu oraz odbyliśmy spotkanie z pracownikami Ambasady.

Również w 2021 roku dołączyliśmy do grupy roboczej na rzecz [Zielonej Wizji Warszawy](#), strategii, zgodnie z którą Warszawa będzie dążyć do osiągnięcia zakładanych poziomów redukcji emisji gazów cieplarnianych i neutralności klimatycznej. Dokument wskazuje konkretne działania, kierunki rozwoju miasta oraz cele jakie należy osiągnąć, aby transformacja klimatyczna i energetyczna była możliwa oraz by była prowadzona w sposób zrównoważony. W ramach działalności w grupie roboczej postulowaliśmy ochronę miejskich mokradeł, w tym Zakola Wawerskiego, jako naturalnych elementów błękitno-zielonej infrastruktury miasta. W konsultowanej w październiku wersji dokumentu znalazły się konkretne zapisy dotyczące ochrony Zakola przed zabudową i wykupu gruntów prywatnych przez Miasto.

Udział w Krajowym Komitecie Ramsarskim

W 2022 roku odbyło się tylko jedno zdalne posiedzenie Komitetu Mokradowego przy Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska – w dniu 9 czerwca 2022. Wzięli w nim udział Łukasz Kozub (jako oficjalny przedstawiciel Stowarzyszenia) oraz Wiktor Kotowski (jako przedstawiciel Uniwersytetu Warszawskiego). Agenda i notatka ze spotkania dostępna jest na [stronie GDOŚ](#). Spotkanie prowadził Jakub Milczarek, Zastępca Dyrektora DZP GDOŚ.

Wśród poruszanych tematów były m.in.:

- inwazyjne gatunki obce (IGO) w kontekście ochrony mokradeł;
- działania Krajowego Sekretariatu Konwencji Ramsarskiej;
- projekt Strategii ochrony obszarów mokradłowych w Polsce na lata 2022–2032 (który został wykonany przez zespół Centrum Ochrony Mokradeł pod koniec 2021 roku);
- kwestia zastosowania teledetekcji do oceny stanu siedlisk mokradłowych;
- kwestia powiększenia obszaru Ramsar Torfowiska Doliny Izery do granic obszaru Natura 2000 Torfowiska Gór Izerskich;
- konflikt pomiędzy ochroną granic państwowych a ochroną przyrody na przykładzie rozkładania drutu żyłkowego i związanego z tym niszczenia siedlisk w dolinie środkowego Bugu.

Udział w Biodiversa+ Enlarged Stakeholder Board

Centrum Ochrony Mokradeł zgłosiło się i zostało przyjęte do grupy doradczej organizacji pozarządowych i przedstawicieli biznesu, współtworzącej przyszłe konkursy na projekty w ramach międzynarodowego programu [Biodiversa+](#). W 2022 roku Ewa Jabłońska w imieniu Stowarzyszenia reprezentowała interesy mokradeł w pierwszym zebraniu tej grupy, które odbyło się online, w dniach 30 marca – 1 kwietnia 2022.

[Raport ze spotkania i wnioski z przeprowadzonych warsztatów](#)